

PREȚUL DE COST AL OMULUI

Ocolul pământului într-un surâs și Contract special de închiriat oameni de Al. Mirodan este o carte cu două identități – privind genurile cuprinse – una aparținând prozatorului, sau mai exact reporterului ziarist, scriitorului de jurnal, moralistului, omului de atitudine, cealaltă – dramaturgului. Despre autor editura „Cartea Românească” nu anunță nimic, nu există o pre(post)față, nu sunt nici măcar câteva cuvinte pe copertele interioare, putându-se înțelege (de către unii), cel mult, că Al. Mirodan (astăzi rezident în Israel), surprinzător și misterios revenit în standurile librăriilor, este un debutant. Într-un fel este: ca orice scriitor român care și-a părăsit țara și n-a mai publicat aici mai bine de 20 de ani. În substanța ei, însă, cartea se leagă de volumele de dramaturgie ale lui Mirodan din '72 și '73, editate la „Eminescu” și „Cartea Românească”. Universul de interes nu și-a modificat prea mult granițele și se poate spune că este, în mare, același circumscris și de fostul director de la „Strămbătatea”, de imediat după război. Între timp, însă, conjuncturile istoriei s-au orientat („ameliorat”) de la sine înspre exigențele tânărului Mirodan, astfel încât scriitorul s-a văzut nevoit să diminueze monstruozițata „strămbătății” de ieri până la un „Minimum” de azi, revista pe care o conduce în Israel. Dar noua dimensiune a istoriei, a libertăților multiple și a eliminării marilor tabu-uri îl menține totuși pe Mirodan în toila revoltei și militantismului umanitarist, ipostaziindu-l ca participant consecvent la nonconformismele curente ale unei lumi, sau poate doar ale unor categorii de intelectuali (din Occident) ce n-au renunțat încă la a-și fabrica propriile spaime. Ni se arată a fi una dintre acele minți agile și paradoxale. Însă a căror luciditate histrionică, demistificatoare hrănește astăzi obsesii de mult dezbătute, intransigențe de mult clasate întru înfruntare în formol proaspăt. Cum ar fi, de exemplu, aceea că răul în lume este un fenomen

Al. Mirodan – **Ocolul pământului într-un surâs și Contract special de închiriat oameni**, Ed. Cartea Românească 1993

perpetuat în mod rațional, științific, în ideea degajării energiilor atavice latente, cărora li se deschid căile defulorii. Adevăruri actuale, grave, dar care nu mai pot intra în repertoriul de probleme al scriitorului fără riscul de a deziluziona.

Contract special pentru închiriat oameni, piesa de teatru din volumul lui Mirodan, este, dacă-mi permiteți, o soluție complementară la „mitul” adolescentului bubos, ținut din scurt de părinți, dus de către vreun unchi șugubăț la femei (chiar în postul Paștelui). Un oraș întreg trăiește cu ura inoculată față de evrei, dar nu în dorința de a-i extermina („idealurile noastre sunt folositoare atâta vreme doar cât n-au apucat să fie înfăptuite”), ci din nevoia de a li se satisface oamenilor iluzia implicării într-un conflict moral în care dețin cheia adevărului și antidotul la catastrofele contemporane. Ura este totodată motiv de divertisment într-o lume buimacă, amorțită de stereotipuri, depasionalizată: „PRIMARUL:... Organizația noastră a reușit să ofere scopuri unui număr de cinci sute de mii de oameni lipsiți de mijloace. Scopuri fără de care viața ar fi... ar fi... cum ar fi, Conrad? CONRAD: De netrăit. PRIMARUL: De netrăit e oricum, însă ar fi plictisitoare...” Drept pentru care autoritățile, întruchipate dramatic în persoana Primarului, vor fi dispuse să asigure **protecție** până și ultimului reprezentant al dispărutei comunități evreiești din oraș, David, numai pentru a întreține motivația luptei: „Dacă ești bine informat cu privire la situația orașului – bănuiești. David, vreau să trăiești. DAVID: Pentru ce? PRIMARUL: Pentru mine. Pentru Carla. Pentru toată lumea. Orașul nostru are nevoie de un evreu. DAVID: Sunt convins. PRIMARUL: Drept care te rog să nu-mi refuzi această plăcere.” Evident, David nu va accepta târgul, în ciuda tuturor privilegiilor și bunăetării promise, și se va refugia în străinătate, ajutat chiar de unul din capii organizațiilor antisioniste, Adam, rodul dragostei din tinerețe dintre David și Carla – soția Primarului.

Chiar dacă piesele lui Mirodan din ciclul „Trei simple texte antifasciste” din 1972 poartă însemnele unei **ideologii**, iar **Contract special pentru închiriat oameni** este scrisă în alt decor istoric, personal aș insista ca aceasta din urmă să fie inclusă în categoria restrictivă a primelor.

A o situa printre „simplele texte antifasciste” e cu siguranță mai profitabil. Altminteri, orice încercare de „universa-lizare” a conflictului, de translare a

lui dinspre problematica antisemitismului înspre cea general contemporană a urii manipulate și a urii ca bună afacere pecuniară, riscă să provoace o inadecvare între parabola dramatică și realitatea concretă a societății de azi. Observația o fac sub îndemnul însuși al cuvintelor lui Mirodan dintr-un scurt text jurnalistico-pamfletar-umoristico-literar din prima parte a cărții: „Experiența ne-a arătat (...) că foarte multe piese de teatru pot deveni jucabile dacă actorii sunt receptivi la observații și evită două greșeli fundamentale: concretul și abstractul”. Piesa lui Mirodan suferă de ambele boli: e prea concretă – prin pasiunea demonstrației (crimele antisionismului) – și prea abstractă – prin construcția utopistă a conflictului. În același timp se creează impresia că structura utopiei nu este adecvată demonstrației: actele antievreiești dinlăuntru ficțiunii te împiedică (în ciuda intenției vădite) să le înțelegi dimensiunea universală privind condiția omului și a oricărei societăți agresate în istorie. Poate că sunt ignorant, oricum neintrodus în afacerile oculte ale societăților de azi, dar ideea rentabilității financiare a luptei antisioniste mi se pare vulnerabilă, deci riscantă, chiar dacă, la rigoare, posibil de argumentat prin exemple, iar Mirodan încearcă să inventeze paradoxuri: „PRIMARUL: Adică o firmă care, paralel cu editarea an de an a cărțului gri, scoate 1.275 titluri pe an, de la «Protocoloalele Sionului» – 50.000 exemplare, la «Conspirația iudeo-francmasoneriei» – 45.000 exemplare și de la «Secretele Talmudului» – 56.000 exemplare, la «Complotul sionismului internațional» – 100.000 exemplare, ceea ce face, una peste alta, un venit anual de 250.000 lire. Știi ce se va întâmpla cu această întreprindere a doua zi după pieirea ta?...”

Se naște ispită de a invoca tema dramatică în reconstituirea modelului de funcționare al oricărei orânduri totalitare. În cazul istoriei românești, ea se suprapune fie

momentului rebeliunii legionare din 1941 (și ar fi mai indicat să fie înțeleasă așa, ca aparținând unui „simplu text antifascist”), fie imperativului luptei de clasă din epocile postbelice în Estul Europei. Referitor la acesta din urmă, sigur că piesa lui Mirodan amintește cumva și de universul concentraționar întărit prin provocarea alertei permanente și a „vigilenței” față de dușmanul de clasă, cu condiția, însă, să acceptăm că unora sau altora dintre cititori coincidența dintre antisemitismul din piesă și ideologia sovietică din istorie li s-ar putea părea bizară.

Iată, așadar, de ce cred că piesa lui Mirodan câștigă dacă este citită în linia unei descendențe directe din ciclul antifascist, fără a se face extrapolări prea îndrăznețe și fără a dibui **neapărat** un „general uman” al conflictului; dacă s-ar insista mai ales asupra **concretului** relațiilor, asupra analizei

personajului David, trecându-se în plan secund (în cazul montărilor) filosofia asediatorilor în favoarea tribuțiilor asediatului. Dar și așa s-ar ivi „unele lipsuri, deficiențe și neajunsuri”, vorba lui Mirodan, pentru că personajul David este un înțelept calm, care acționează cu luciditate și răceală, fără concesi, un erou în fond inconsistent și neproblematic. Echilibrată în componentele „esteticii” lui Mirodan: **concretul și abstractul** (implicit), construită armonios între pasiunea și rigoarea demonstrației, o piesă precum **Ghetou** de Joshua Sobol, cu adevărat transfigurează exponențial pentru umanitate traumele poporului evreu, dramaturgul israelian făcând, alături de Steven Spielberg (**Lista lui Schindler**), pasul într-o altă eră a tratării obsedantei teme a holocaustului.

Scriitor inteligent, bun constructor de dialoguri, dar dezinteresat de crearea

psihologiilor, chiar stângaci în această ipostază (vezi momentul în care Adam află că este fiul unui evreu, revelația lui spontană, nemotivată psihologic: „ADAM:... Și când mă gândesc cât îi detestam pe evrei”), Mirodan rămâne mai înainte de orice un bun pamfletar și un ironist. Chiar dacă uneori se pierde în lamentări sterile („calitatea supremă a străinilor este că sunt vinovați – indiferent de faptele săvârșite ...” etc.), **Contract special de închiriat oameni** se clădește pe schelăria unui dialog scripitor, asemeni tuturor celorlalte piese ce par că sunt scrise nu pornind de la „viziuni” dramatice, ci din eufonia ciudată a cuvintelor, a limbajelor, inclusiv cel de lemn al deceniilor șase și șapte. Am credința că unele au fost chiar concepute pornindu-se direct de la titlu. Așa trebuie să fi stat lucrurile cu **Șeful sectorului suflete**. Mirodan este un dramaturg cu intuiția efectului magic al cuvântului, asemeni poezilor moderni. El reflectă realitățile controlând explozia paradoxală a limbajelor pe care experiențele le provoacă. Pentru el, problema cumpărării de mercenari în războaie se traduce prin sintagma „Prețul de cost al omului”, unul dintre titlurile prozelor din **Ocolul pământului într-un surâs**. (Într-un fel, „prețul de cost al omului” vrea să arate că îl preocupă și în **Contract special ...**, dar și în **Celebrul 702**.) **Contract special ...** este presărată de butade – „Viitorul este o invenție cu ajutorul căreia oamenii politici îi fac pe semenii lor să-și verse sângele în prezent” – dar ceea ce este cu totul surprinzător este faptul că ficțiunea dramatică însăși se organizează pentru a face posibil, în final, jocul expresiei, paradoxul limbii, replica inteligentă (a autorului). O dată ce David se exilează, Primașul angajează un aventurier. În schimbul unei plăți substanțiale, pe post de evreu în orașul respectiv, pentru a putea întreține activitatea organizațiilor antisemite. Apariția lui Roxi, un ins fără scrupule, pistolar versat, un vagabond în căutare de bani, pune pretinsele speculații cu rezonanță politică între paranteze și trage drama înspre derizoriu și ironie. Teza lui Mirodan riscă să se compromită prin căderea în anecdotă a conflictului, deși această renunțare la gravitate, eschivă autoironică a piesei în final, poate fi gestul prin care ea se salvează de la un deznodământ convențional și muștrător. În fine, acest final de western parodic în care revoltații de-afară încearcă să-l lichideze pe neînfricatul Roxi turtește piesa fie și numai pentru a dimensiona efectul anecdotei tragice pe care Mirodan o pune în gura aventurierului: „e greu să fii evreu”.

SEBASTIAN-VLAD POPA

